

fiz Uzluk), İstanbul 1997, s. 134-139, 152-158; Franklin D. Lewis, *Rumi: Past and Present, East and West*, Oxford 2000, s. 96-118; Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul 2003, s. 280; Ahmet Akşit, "Mevlevî Yazarların Seyyid Burhâneddin'in Kayseri'ye Gidişi Hakkındaki Rivayetlerine Dair", *TİD*, XIX/1 (2004), s. 1-8; Tahsin Yazıcı, "Tirmizî", *İA*, XII/1, s. 389-390; Necîb Mâyîlî Herevî, "Burhân-ı Muhaqqık", *DMBİ*, XII, 59-61.

SEMİH CEYHAN

SEYYİD EBÛBEKİR DEDE

(ö. 1189/1775)

Mevlevî şeyhi.

1117 (1705) yılında Kütahya'da doğdu. Kütahya'nın Köprüviran (Köprüören) köyünde medfun Pîr Baba Sultân-ı Horasânî'nin neslinden gelen babası Seyyid Ahmed Efendi, Halvetî şeyhi Bahşî Efendi'nin halifesidir. Annesi Şerife Emine Hanım, Seyyid Câfer Battal Gazî soyundan Seyyid Hüseyin Efendi'nin kızıdır (Sahih Ahmed Dede, s. 206-207). Seyyid Ebûbekir 1133'te (1721) Köprüviran'dan Tavşanlı kasabasına giderek Sıdkı Dede'nin dervişi oldu. Daha sonra babasının delâletleyle diğer kardeşleri Seyyid Ömer ve Osman Efendi ile birlikte Kütahya'ya geçip Mevlevîhâne şeyhi Sâkîb Dede'ye intisap etti. Onun vefatının ardından yerine geçen büyük oğlu Şeyh Ahmed Hâlis Efendi'ye biatını yeniledi. İcâzet aldıktan sonra Konya'ya gitti ve Mevlevî Âsîtanesi postnişini Çelebi IV. Mehmed Ârif tarafından Mevlânâ Türbesi'nin perdedarlık hizmetine getirildi. 1159 (1746) yılında Mehmed Ârif'in yerine geçen Ebûbekir Çelebi tarafından Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin edilince kardeşi Osman Efendi ile beraber İstanbul'a gitti. Ardından diğer kardeşi Ömer Efendi oğlu Sahih Ahmed'i yanına alarak Kütahya'dan İstanbul'a geldi. Bu tarihten itibaren İstanbul Mevlevî dergâhlarında Kütahyalı şeyhler dönemi başlamış oldu. Ebûbekir Dede, 1161'de (1748) evlendiği Âtike Hanım'ın üç yıl sonra vefatı üzerine Galata Mevlevîhânesi postnişini Sırrî Abdülbâki Dede'nin küçük kızı Saide Hanım ile ikinci evliliğini yaptı, böylece iki melevîhâne arasında bir bağ kuruldu. Yenikapı Mevlevîhânesi'nde yaklaşık otuz yıl şeyhlik yapan Ebûbekir Dede 3 Receb 1189 (30 Ağustos 1775) tarihinde vefat etti ve Yenikapı Mevlevîhânesi hazîresine defnedildi. "Zâtı gibi bir adîmül-mesal târîh oldu bu / Eyleyip tekmi'l devrin geçti Bûbekir-i azîz" beyti vefatına tarih düşürülmüştür (a.g.e., s. 216-217). Ebûbekir Dede'nin *Merâtib-i*

İnsâniyye ve Menâkıb-ı Kudsiyye adlı bir eseri olduğu kaydedilmektedir (Mehmed Süreyya, II, 428).

Seyyid Ebû Bekir Dede'nin Yenikapı Mevlevîhânesi'ne postnişin tayin edilmesinden tekkelerin kapatıldığı tarihe kadar (1925) yaklaşık 180 yıl bu dergâhın şeyhliği onun soyundan gelenler tarafından yürütülmüştür. Oğulları Ali Nutkî, Abdülbâki Nâsır ve Abdürrahim Kühnî dedeler sırasıyla Yenikapı Mevlevîhânesi'ne şeyh olmuş; Abdülbâki Nâsır Dede neslinden Osman Selâhaddin Dede, Mehmed Celâleddin Dede ve Abdülbâki (Baykara) Dede aynı dergâhta meşihat makamını üstlenmiştir. Ebûbekir Dede'nin kardeşleri Seyyid Ömer ve Osman dedelerin neslinden de aynı kültür ve irfan dairesine mensup önemli şahsiyetler yetişmiştir. Seyyid Ömer Dede'nin oğlu ve *Mecmûâtü't-tevârîhi'l-Mevleviyye* müellifi Sahih Ahmed Dede, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde aşçı dede olmuş, Ali Nutkî, Abdülbâki Nâsır ve Şeyh Galib'in terbiyesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Sahih Ahmed Dede'nin oğlu Kudretullah Dede ile torunu Atâullah Dede, Galata Mevlevîhânesi'nde postnişinlik yapmıştır. Seyyid Ebûbekir Dede'nin küçük kardeşi Osman Dede'nin üç oğlundan Tarikatçı Mehmed Dede, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde neyzenbaşı olmuş, Şükûfeci Hüseyin Dede ve âyinhan Râif Dede çeşitli görevler üstlenmiştir (Ali Nutkî Dede – Abdülbâki Nâsır Dede, s. 28-29). Ebûbekir ve Osman Dede neslinin Yenikapı Mevlevîhânesi'nde, Ömer Dede neslinin Galata Mevlevîhânesi'nde postnişin olmasıyla Kütahyalı Mevlevî ailesi her iki dergâha da hâkim olmuştur. Ebûbekir Dede ailesi birçok bürokratin Mevlevîliğe intisabını temin etmiş, bu sayede Mevlevîlik devlet tarafından desteklenen itibarlı bir kurum olma özelliğini son dönemlere kadar sürdürmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Nutkî Dede – Abdülbâki Nâsır Dede, *Defter-i Dervîşân*, Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 1194, s. 28-29; Sahih Ahmed Dede, *Mecmûâtü't-tevârîhi'l-Mevleviyye*, Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 5445, s. 206-207, 216-217; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî* (haz. Nuri Akbayar, s. nşr. Seyit Ali Kahraman), İstanbul 1996, II, 428; Mehmed Ziyâ, *Yenikapı Mevlevîhânesi*, İstanbul 1329, s. 143; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz), İstanbul 2006, V, 237; Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul 2007, s. 109-110, 215; Ekrem Işın, "İstanbul'un Mistik Tarihinde Mevlevîhaneler", *İstanbul*, sy. 4, İstanbul 1993, s. 128; Mustafa Erdoğan, "İstanbul'da Kütahyalı Bir Şeyh Ailesi: Seyyid Ebûbekir Dede ve Ahfâdi", *İstanbul Araştırmaları*, sy. 7, İstanbul 1998, s. 125-134.

SEZAI KÜÇÜK

SEYYİD EMÎR ALİ

(bk. EMÎR ALİ, Seyyid).

SEYYİD HÂRUN

(ö. 720/1320)

Seydişehir'in kurucusu, mutasavvif.

Hayatı hakkında bilinenler, kardeşi Seyyid Bedreddin'in dokuzuncu kuşaktan torunu Abdülkerim b. Şeyh Mûsâ'nın 962 (1555) yılında kaleme aldığı *Makâlât-ı Seyyid Hârûn* adlı esere dayanmaktadır. Abdülkerim b. Şeyh Mûsâ eserini Seyyid Hârûn hakkında pîrlerden, sâlihlerden ve azizlerden duyduğu bilgilerden derleyerek oluşturduğu Farsça evrakı Türkçeye çevirmek suretiyle yazdığını belirtmektedir (*Makâlât*, s. 22).

Makâlât'ta Seyyid Hârûn'un baba tarafından İmam Mûsâ el-Kâzım'ın, anne tarafından Veysel Karanî'nin soyundan geldiği ifade edilir. Esere göre Seyyid Hârûn, Horasan civarında âdil bir hükümdar iken atalarının mezarını ziyareti sırasında gâibden gelen bir ses tarafından kendisine Anadolu'ya giderek Küpe dağı civarında bir şehir kurmasının emredilmesi üzerine emirliği terkederek yanında kırk dervişi ve kardeşi olduğu halde yollara düşer (s. 23-24). Bir bulutun rehberliğinde Bağdat'a gelir ve burada anne tarafından Veysel Karanî, baba tarafından İmam Ca'fer es-Sâdık soyuna mensup Şeyh Emîr Alâeddin'in misafiri olur. Kırk gün Bağdat'ta kaldıktan sonra Konya'ya gitmek için yola çıkar. Yol boyunca Türkmen nüfusun yoğun olduğu bölgelerde pek çok köy ve bu köylerde tekkeler kurar. Nihayet 702 (1302) yılı civarında Konya'ya gelir. Ahmed Fakih'in türbesini ziyaret eder. Yaklaşık iki yıl Konya'da kalıp 705 (1305) yılının ilkbaharında (Bayrakdar, s. 280) Küpe dağı civarına ulaşır. Elite (Vervelit) isimli antik bir şehrin kalıntılarını kullanarak halifelerinin ve bölge halkının yardımıyla Seydişehir'i kurar. Seyyid Hârûn'un Seydişehir'e geldiği sırada bölgede Eşrefoğlu Hükümdarı Mübârizüddin Mehmed Bey (1302-1320) hüküm sürmekteydi.

Makâlât'ta şehrin kuruluşu sırasında Seyyid Hârûn'un pek çok keramet gösterdiği ve bazı ilâhî işaretlerle kendisine şehrin planının verildiği aktarılır, şehrin kuruluşu ayrıntılı biçimde anlatılır (s. 36-53). Seyyid Hârûn şehrin ilk nüvesi olarak kale, mesjid, medrese, zâviye, hamam ve ba-